

РОЗВИТОК ВОКАЛЬНОЇ УНІВЕРСАЛЬНОСТІ В РАМКАХ ПРОЕКТУ «INTERKULTUR»

А *Висвітлені вектори розвитку вокальної універсальності у контексті сучасної музичної освіти та викликів, які вона ставить. Центральне місце у розвідці займає проект «Interkultur». Його провідна ідея – поєднати досвід різних країн, діячів, світоглядів і культур, а також надбання як сольного, так і хорового виконавства, як народного, так і академічного й естрадного. Означена проблематика має перспективи для подальшого дослідження, позаяк може надати шляхи та пропозиції розв’язання деяких кризових ситуацій, породжених сучасними культурними реаліями.*

Ключові слова: синтез мистецтв; вокальна універсальність; хорове виконавство; хорові ігри; естрадне виконавство; «Interkultur»

Актуальність проблеми. Естрадне виконавство від-різняється від академічного низкою аспектів: манерою виконання музичних творів, способами вокалізації, фо-нації, а також широким використанням технічних засобів підсилення звуку. Але естрадний вокал можна визнати соціокультурним феноменом. Співаки спеціальностей «Академічний вокал» і «Народний вокал» працюють у рам-ках регламентованих норм і певного канону, але сенс естрадного виконавства полягає у пошуку оригінального звучання, впізнаваної манери та поведінки на сцені, а та-кож образу вокаліста. Сучасна культурна ситуація вима-гає поєднання надбань як академічного, народного, так і естрадного вокалу. Особливо ця риса синтетичності та універсальності проявляється у проектах, що передба-чають змагальність, а тому демонструють наявність проб-лем, у тому числі у музичній освіті, або ж навпаки – шля-хів їхнього вирішення. Особливо актуальними постають проект «Interkultur», а також програма «Всесвітні хорові ігри» у рамках даного проекту.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Подолання фрагментарності та відокремленості підходів у викладанні дисциплін для вокалістів останнім часом привертає увагу багатьох дослідників і педагогів. Системний взаємозв’язок різних аспектів виховання виконавської майстерності пе-редбачає отримання не лише навичок, знань і вмінь від-повідно до обраної спеціальності, але й оволодіння базою суміжних полів. Цим обумовлюється тенденція розвитку вокальної універсальності, для висвітлення якої важли-вими постають праці І. С. Аврамкової, яка розробляє тему актуальних завдань професійної музичної освіти на сучас-ному етапі, а також Б. В. Асаф’єва. І. С. Аврамкова намічає причини кризи у сучасній музичній освіті та пропонує від-повідно до цього шляхи її подолання. Чи не найбільш вира-жено вокальна універсальність проявляється у хоровому виконавстві. Цій темі присвячують свої роботи, зокрема, В. Л. Живов, який пише про теорію, методiku та практику хорового виконавства, а також О. В. Свешніков, якому на-лежать дослідження з майстерності хорового мистецтва. Методологія управління аматорським хоровим колекти-вом як тема наукової розвідки цікавить також В. Ф. Чабан-ного. Сучасні методики розвитку вокальної майстерності учнів і студентів – тема наукових статей Н. А. Самолдіної,

яка наголошує на тому, що сучасні реалії вимагають від во-каліста, навіть якщо він навчається на спеціальності «Ака-демічний вокал», опанування своєрідністю ритму, гармонії та мелодики естрадного вокалу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проб-леми. Відтак, вокальна універсальність і поєднання різних методик у викладанні вокалу є центральною темою бага-тьох досліджень, але сучасні культурні реалії вимагають акцентування на синтезі виконавських аспектів, а також на змагальності різних видів мистецтва, у процесі чого роз-криваються нові вимоги до музичного виконавства. Зо-крема, це стосується появи таких програм, як «Всесвітні хорові ігри», що проходять у рамках проекту «Interkultur», що об’єднує вокалістів академічної та естрадної спрямова-ності.

Мета статті – висвітлення основних векторів розвит-ку вокальної універсальності та зв’язку цього процесу з вимогами сучасної музичної освіти. Методологічні засади педагогічних процесів виховання виконавської майстер-ності вокалістів передбачають опанування не лише навич-ками спеціальності, але й основними елементами суміж-них дисциплін і напрямів. Особлива увага приділяється Міжнародному проекту «Interkultur».

Викладення основного матеріалу. Естрада у сучас-ному соціокультурному просторі вийшла за межі сприй-няття її як меншовартісного різновиду музичного ви-конавства. Вона володіє якостями, що привертають усе більше шанувальників: емоційна виразність, експресив-ність, пов’язаність ритму та пластики, сценічна образність, простота та доступність для сприйняття. Також, окрім влас-ної специфіки у мелодиці, ритміці та гармонії, естрадна му-зика створила власні правила аранжування. Відтак, вимоги до виконавців естради невпинно зростають.

Особливістю естрадного вокалу є те, що він сприймаєть-ся та ідентифікується як проміжна ланка, що поєднує акаде-мічний і народний вокал. Естрада сприяє синтезу технічних компонентів цих різновидів вокалу, хоча й породжує на-рівні з цим власні прийоми та підходи до виконання музич-ного твору. Відмінність полягає, перш за все, у завданнях, які стоять перед співаками. Якщо співаки спеціальностей академічного та народного вокалу мають дотримуватися комплексу регламентованих норм, традицій, канонів, то

естрадні вокалісти часто кидають собі виклик у формі важких для виконання музичних фраз, що потребують швидких змін дихання. Музика тут починає адаптуватися під текст, тоді як в академічному та народному вокалі – навпаки. Естрадні виконавці мають на меті створення унікальної та впізнаваної манери, напрацювання власного стилю. «Займаючись естрадним співом, майбутній вокаліст не тільки опановує мистецтво вокалу, специфічні прийоми, характерні для різних жанрів сучасної популярної музики, сольного виконання під акомпанемент фортепіано, але й вчиться працювати в команді...», – зазначає Н. А. Самолдіна [4, с. 3].

Ця універсальність, що породжується у даних умовах, особливо проявляється, з одного боку, у дійсно командній роботі та співпраці музичних діячів різних країн, а з іншого – у змагальності, конкуренції, яка є неодмінним аспектом, що супроводжує таке співробітництво та зумовлює його якісну результативність. Наприклад, Міжнародний проект «Interkultur», за задумом його творця Гюнтера Тіча, мав стати своєрідний «містком зустрічей» для всіх, хто має ентузіазм до хорового співу. Відтак, у програмах та конкурсах, які провадив «Interkultur», об'єднувалися колективи – академічні, народні й естрадні [7].

Хорова культура є одним із найдавніших видів художньої діяльності. У різних країнах її розвиток проходив по-різному, але завжди містив у собі єдність хорової творчості, хорового виконавства та хорової педагогіки. Ці три взаємопов'язані компоненти визначають поняття «хорова культура народу». При цьому не можна забувати, що хорова культура – це не щось відокремлене, а частина загальної музичної культури, і хорове виконавство (незважаючи на властиві йому особливості) – це лише один із видів музичного виконавства, що підкоряється його загальним канонам. Відповідно до цього, хорове мистецтво живе за законами, властивими будь-якому іншому різновиду музично-виконавського мистецтва. Ідеться про формування виконавського задуму твору, тобто суб'єктивно-об'єктивну інтерпретацію (трактування) авторського тексту та її реалізацію як на етапі репетиційної роботи з хором, так і на стадії концертного виконання. Отже, виконавське мистецтво – це вторинна, відносно самостійна художньо-творча діяльність, яка полягає у процесі матеріалізації та конкретизації продукту первинної художньої діяльності [5].

Поряд із вторинністю та відносною самостійністю творчої діяльності необхідна також наявність творчого посередника між творцем художніх цінностей і суб'єктом (публікою), який ці цінності сприймає. Іншою важливою рисою виконавства є те, що у більшості випадків виконання є безпосереднім актом творчості, який відбувається перед слухачами, глядачами зараз, у даний момент. До того ж публічний виступ артиста об'єднує в собі творчий процес і продукт цього процесу одночасно.

Структура музичного виконавства розкривається В. Л. Живовим, він стверджує, що музично-виконавський процес включає два компоненти: осягнення суті твору (сприйняття) і його передача (відтворення). Друга скла-

дова, безсумнівно, залежить від першої. Можна збагнути сутність твору, але не зуміти висловити її, оскільки для творчого художнього відтворення потрібні не тільки глибина почуттів, інтуїція, аналітичні дані, але й специфічні виконавські здібності: темперамент, натхнення, артистизм, воля, технічна майстерність. Якщо технічні аспекти спершу були прерогативою академічного співу, а емоційна частина – естрадного, то нині ці характеристики стали універсальнішими: відтепер, їх важко приписати якомусь одному різновиду вокалу. Багатьох людей відрізняє глибоке розуміння музики при відсутності необхідних виконавських даних, і навпаки, бувають випадки технічно досконалого, але нецікавого, формального виконання, що свідчить про недостатнє розуміння виконавцем змісту твору. Повертаючись до структури музичного виконавства, треба зазначити важливу думку: «Суттю ж його є творча художня інтерпретація музичного твору, що виявляється в озвучуванні, проголошенні, інтонуванні музичного тексту для слухачів за допомогою специфічних виконавських музично-виражальних засобів: найтонших інтонаційних нюансів, алогічних, динамічних, тембрових і темпових відхилень, різноманітних способів звуковидобування й артикуляції» [3].

Хоровий спів – істинно народне мистецтво. Це положення було обґрунтоване академіком Б. В. Асаф'євим. Він стверджував, що «у своїх витоках ... музична культура була виключно інтонаційно-пісенною та протяжною...» [2, с. 217]. Саме з цих позицій учений вивів концепцію хору як модель людського колективу, що створює гармонійні відносини між окремим співаком і хором, а також між хоровим диригентом і колективом. Цей вид виконавського мистецтва має довгу історію. Однак сучасна культурна ситуація починає характеризуватися розривом між академічним, народним та естрадним виконавством, що долається шляхом підвищення ступеня вокальної універсальності. Сьогодні нетлінні зразки хорового мистецтва композиторів-класиків і сучасних авторів стали недоступні людям як для виконання, так і для сприйняття. Тому можна підкреслити, що виховна функція цього найдемократичнішого жанру музичного мистецтва – хорового виконавства – закладами культури реалізується недостатньо. Розважальна естрада, підкріплена масовим виробництвом варіантів утилітарної музики, справляє негативний вплив на музичні пріоритети публіки. Фахівців турбує, наприклад, інтонація у виконанні творів без музичного супроводу, а хорові колективи часто виконують репертуар, який не відповідає рівню їхньої підготовленості. Хорові диригенти нерідко допускають серйозні помилки у складанні репертуару для хору, не враховуючи його педагогічних, виховних і концертних функцій.

Журі фестивалів звертають особливу увагу керівників хорів на необхідність підвищення вокально-хорової культури колективів і сценічної мови співаків-аматорів. Диригентам часто вказують на методичні помилки у формуванні репертуару, що мають вирішальне значення у підвищенні вокально-хорової культури хору та в успішній концерт-

ній діяльності. При підбитті підсумків фестивалів народної творчості серйозно обговорюються співоча культура хорових колективів, репертуар, художнє трактування творів, а також їхня інтонація. Особлива увага звертається на артистизм учасників хору, солістів і диригента. Не остання роль відводиться методології, а також управлінню діяльності таких колективів.

Змістова сутність феномену «методологія» складна і багатогранна, тому що несе в собі теоретичний і практичний сенс. У теоретичному плані методологія музичної діяльності спирається на систему знань предмета навчання в усьому його різноманітті. У практичному ж сенсі методологія передбачає оволодіння професійно орієнтованою системою навчання й обґрунтування методів діяльності у конкретному виді музичного мистецтва. Методологічний процес управління, відповідно, аматорським хоровим колективом як форма системного підходу до навчання й виховання об'єкта педагогічного впливу, обов'язково передбачає внутрішню організацію й регулювання процесу пізнання об'єктом музичної лексики хорових творів та усвідомлення їхнього образно-художнього змісту. Функцію такого управління у міжнародному масштабі здійснює проект «Interkultur», що існує з 1998 року та у рамках якого кожного року проходить 14 хорових конкурсів і фестивалів по всьому світу. Членами та учасниками проекту є відомі діячі культури, економіки та політики, хорові колективи, оркестри, асоціації та культурні організації.

Аматорському хоровому колективу як стабільній дозвілєвій групі властивий функціональний взаємозв'язок і взаємозалежність співаків, що його утворюють. Кожен співак хору пов'язаний з іншими співаками певними обов'язками, зумовленими необхідністю колективної взаємодії. Отже, основою організації хорового колективу є спільність інтересів співаків та їхня колективна взаємодія на добровільних засадах. Те, що конкурси та фестивалі у рамках «Interkultur» сприяють залученню не лише професіоналів, але й аматорів, також підсилює процеси розвитку вокальної універсальності.

Функціональна залежність співаків забезпечується комплексом організаційних передумов, що носять як об'єктивний, так і суб'єктивний характер. Першою об'єктивною передумовою діяльності хору треба вважати потребу суспільства у професійній та аматорській формах хорового мистецтва. В умовах сучасного суспільства така потреба одночасно відображає й можливість її реалізації. Залучення широких мас до культури і мистецтва є невід'ємною частиною клубних і державних установ. Іншою об'єктивною передумовою діяльності хору є колективний масовий характер хорового виконавства. Колективна основа хорового виконавства впливає зі специфічних особливостей хорового співу, що має багатоголосну природу. Нарешті, третьою організаційною передумовою діяльності хорового колективу треба вважати демократичну основу хорового виконавства, а особливо непрофесійного.

Таким чином, методологія управління хором – це шлях пізнання змістовної сутності цього феномена, а також пошук різноманітних музично-педагогічних і психологічних методів впливу на хоровий колектив як на об'єкт навчання й виховання. Методологічний підхід до управління, зокрема, аматорським хоровим колективом допомагає зрозуміти, що хорова культура в цілому представляє три види музичної діяльності:

1. Творчість композиторів.
2. Виконавство.
3. Освіта.

Важливо зазначити, що ці три компоненти є спільними як для академічного, так і для народного чи естрадного вокалу. Універсальність починає розповсюджуватися не лише на взаємопроникнення технік, прийомів, підходів до оволодіння співочою майстерністю, але й на репертуар. Цю думку розвиває й В. Ф. Чабанний: «Педагогічна функція репертуару полягає в тому, щоб сприяти поступовому розвитку вокально-хорової техніки і на цій основі розвивати виконавську майстерність співаків. Особливу важливість набуває принцип безперервності, систематичності, послідовності поступового ускладнення технічного й художнього зростання індивідуума» [6, с. 164].

Освітній компонент при цьому грає вагомий роль. Функції музичних закладів освіти, безумовно, різні: консерваторії готують виконавців різних спеціальностей, а також професійних музикознавців, вищі заклади освіти культури і мистецтв, а також музичні факультети педагогічних університетів та інші аналогічні їм структури готують фахівців культурно-просвітницького профілю, зорієнтованих на діяльність у системі масового музичного виховання й освіти. Спільна риса для сучасної музичної освіти – це відсутність системного підходу та ігнорування викликів сьогодення, консервація традицій, низький рівень проникнення новацій в освітній процес. Як пише І. С. Аврамкова, «актуальним завданням є подолання мозаїчності компонентно-диференційованого підходу, орієнтація на розгляд позитивних і негативних аспектів викладання музики в їхньому системному взаємозв'язку та взаємозумовленості» [1, с. 218].

Ця проблема долається при залученні до даного процесу досвіду проектів, подібних до «Interkultur». Він, зокрема, включає низку комерційних і некомерційних заходів, основна мета яких розповсюдження музичної культури на міжнародному рівні. Дифузний і синтетичний характер проекту обумовлює злиття надбань академічного, народного та естрадного вокалу. Одним із таких заходів є міжнародний хоровий фестиваль «Всесвітні хорові ігри», який проходить двічі на рік у різних локаціях. Ідея створення «Всесвітніх хорових ігор» пов'язана з олімпійським ідеалом і полягає в тому, щоб звести разом окремих людей і народи, «об'єднані любов'ю до пісні, в мирному і чесному змаганні» [7]. Ця ідея покликана надихнути людей до пізнання сили єднання за допомогою спільного співу. А це, у свою чергу, в рівній мірі несе виклик для особистості і

спільноти, незалежно від рівня художньої майстерності. В основі ідеї «Всесвітніх хорових ігор» лежить, таким чином, особистий досвід хорових виконавців усього світу, які беруть і транслюють гуманістичні ідеали разом з піснею.

Зрозуміло, що у виконавських конкурсів є як негативні, так і позитивні аспекти. На думку деяких дослідників, «конкурсomanія» веде, у більшості випадків, до локалізації освітнього процесу, до зменшення його розвивально-го потенціалу, до моноспрямованості навчання, що часто є предметом критики фахівців. Ними також звертається увага на інше негативне явище, породжене конкурсними реаліями: так зване педагогічне «натаскування». Нові види діяльності часто вимагають від людини набуття нових професійно-особистісних якостей, а не лише вдосконалення наявних навичок. Але манера оволодіння новими вміннями у кожного індивідуальна. «Натаскування» долається тим фактом, що «Interkultur» об'єднує не лише професіоналів, але й аматорів, необхідність чого була вже обґрунтована вище.

Висновки з даного дослідження. Вокальна універсальність породжується вимогами сучасного соціокультурного процесу, що торкнулися й сфери музичного виконавства. Технічні прийоми та методики, підходи до оволодіння майстерністю через дифузний і синтетичний характер сучасної музичної освіти (що все-таки зберігає левову частку вакуумності), а також таких проектів у даному полі, як «Interkultur», вже не належить виключно до професійного чи аматорського, сольного чи хорового виконавства, академічного, народного чи естрадного вокалу. Вони об'єднуються в програмах, конкурсах та фестивалях

і враховують усі вищенаведені аспекти (наприклад, конкурс «Всесвітні хорові ігри»). Тенденція до універсалізації пов'язана з глобалізаційними процесами, що відрізняють стан сучасної культури.

Перспективи подальших розвідок. Проект «Interkultur» є недостатньо дослідженим, а тому він як виразник сучасних процесів, які відбуваються на міжнародному рівні у сфері музичного виконавства, є актуальним для подальшого вивчення. Через те, що цей проект акумулює практики не лише хорового та сольного, народного, естрадного та академічного виконавства, але й досвід різних діячів, культур і світоглядів, він може бути джерелом конструювання нових методик і підходів до музичної освіти.

Список використаних джерел

1. Аврамкова И. С. Актуальные задачи профессионального музыкального образования на современном этапе. *Вестник Тамбовского университета*. Тамбов, 2012. № 2 (106). С. 217–223.
2. Асафьев Б. В. Музыкальная форма как процесс. М.: Музыка, Ленинградское отделение, 1971. 373 с.
3. Живов В. Хоровое исполнительство. Теория. Методика. Практика. URL: https://bookz.ru/authors/vladimir-jivov/horovoe-_249/1-horovoe-_249.html.
4. Самолдина Н. А. Современные методы развития вокального мастерства учащихся. *Концепт*. 2015. Спецвыпуск № 20. URL: <http://e-koncept.ru/2015/75329.htm>.
5. Свешников А. В. Хоровое пение – искусство истинно народное. Москва: Молодая гвардия, 1962. 30 с.
6. Чабанный В. Ф. Методология управления любительским хоровым коллективом. *Вестник Санкт-Петербургского государственного института культуры*. Санкт-Петербург, 2012. №2 (11). С. 160–169.
7. INTERKULTUR. URL: <https://www.interkultur.com/ru/about/>.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 19.08.2018

Попова А. Б., Кречко Н. М. Развитие вокальной универсальности в рамках проекта «Interkultur».

А Освещены векторы развития вокальной универсальности в контексте современного музыкального образования и вызовов, которые она ставит. Центральное место в исследовании занимает проект «Interkultur». Его основная идея – совместить опыт различных стран, деятелей, мировоззрений и культур, а также наследие как сольного, так и хорового исполнительства, как народного, так и академического и эстрадного. Данная проблематика имеет перспективы для дальнейшего исследования, поскольку может предложить пути выхода из некоторых кризисных ситуаций, порождённых современными культурными реалиями.

Ключевые слова: синтез искусств; вокальная универсальность; хоровое исполнительство; хоровые игры; эстрадное исполнительство; «Interkultur»

Popova Alla, Krechko Natalia. Development of Vocal Universality under the Project «Interkultur».

С The main goal of this work is to highlight the vectors of vocal universality development in the context of contemporary music education and the challenges it poses. Main attention in this research is paid to the project «Interkultur». Its main idea is to combine the experience of different countries, figures, worldviews, and cultures, as well as the achievements of both solo and choral performance, both folk, academic, and variety. The problem of this paper has prospects for further research, as it can provide ways and suggestions for solving some of the crises created by modern cultural realities.

Key words: synthesis of arts; vocal universality; choral performance; choral games; variety performances; «Interkultur»